

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2022.4.12>**Левківська В. М.,**

аспірантка кафедри адміністративного права та процесу
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
юрист 1-ї категорії Центру європейських студій
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. У статті пропонується визначення адміністративно-правового забезпечення національної безпеки, розглядаються його особливості у сучасних умовах.

Встановлено, що правове забезпечення національної безпеки у широкому сенсі охоплює всю сукупність соціально-правових елементів і весь процес вироблення юридично значущих заходів (засобів, прийомів, способів) та використання їх у практичній діяльності суб'єктів права щодо впливу на предмет юридичного регулювання для досягнення фактичних результатів у практиці захисту та охорони національної безпеки держави.

Обґрунтовано, що адміністративно-правове забезпечення національної безпеки це діяльність уповноважених суб'єктів, що здійснюється у рамках єдиної державної політики у сфері забезпечення національної безпеки спрямовану на формування адміністративно-правової основи забезпечення національної безпеки, на закріплення у ній системи адміністративно-правових засобів (адміністративно-правових норм, правовідносин, індивідуальних розпоряджень та ін.), за допомогою яких досягається результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку відповідно до суспільних потреб забезпечення національної безпеки країни, створення та підтримки необхідного рівня захищеності об'єктів безпеки держави.

Встановлено, що національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, що досягається застосуванням системи заходів політичного, економічного, організаційного, правового, військового, ідеологічного та іншого характеру, адекватних загрозам життєво важливим інтересам особистості, суспільства та держави, що забезпечує їх стійкий прогресивний розвиток.

Автор приходять до висновку, що забезпечення національної безпеки, безпеки особистості, громадської безпеки та охорона громадського порядку мають здійснюватися в процесі єдиної діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування і насамперед адміністративно-наглядової.

Ключові слова: національна безпека, інформаційні фактори, адміністративно-правові відносини, соціально-економічна безпека, порогові значення.

Levkivska V. M. Administrative and legal provision of national security

Abstract. The article proposes a definition of administrative and legal provision of national security, considers its features in modern conditions.

It has been established that the legal provision of national security in a broad sense covers the entire set of social and legal elements and the entire process of developing legally significant measures (means, techniques, methods) and their use in the practical activities of legal subjects in relation to the impact on the subject of legal regulation to achieve actual results in the practice of protection and protection of national security of the state.

It is well-founded that the administrative-legal provision of national security is the activity of authorized subjects, which is carried out within the framework of a unified state policy in the field of national security, aimed at forming the administrative-legal basis for national security, and establishing a system of administrative-legal means (administratively – legal norms, legal relations, individual orders, etc.), with the help of which an effective, normative and organizational influence on social relations is achieved with the aim of their regulation, protection, development in accordance with the social needs of ensuring the national security of the country, creating and maintaining the necessary level of security about objects of state security.

It has been established that national security is the protection of the vital interests of the individual, society and the state from external and internal threats, which is achieved by applying a system of measures of a political, economic, organizational, legal, military, ideological and other nature, adequate to threats to the vital interests of the individual and society and the state, which ensures their sustainable progressive development.

The author comes to the conclusion that the provision of national security, personal security, public security and protection of public order should be carried out in the process of the unified activity of state authorities, local self-government bodies and, above all, administrative and supervisory.

Key words: *national security, informational factors, administrative-legal relations, socio-economic security, threshold values.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах збройної агресії російській федерації, окупації території України, особливої актуальності і значущості набуває вдосконалення правового адміністративно – правового регулювання суспільних відносин в сфері забезпечення національної безпеки.

Поняття «адміністративно-правове забезпечення» [1, с.17] знаходить все більш широке застосування для характеристики адміністративно-правових процесів та явищ, видів діяльності, що виникають або здійснюються у різних сферах державного управління.

Вказівка на адміністративно-правовий характер забезпечення дозволяє виділити такі його найзагальніші характерні риси, як: державну значущість, публічно-правовий характер; регламентованість нормами адміністративного права; використання різноманітних адміністративно-правових засобів (норм, форм та методів діяльності суб'єктів, адміністративно-правових відносин тощо); багатосуб'єктність; переважно імперативний характер пов'язаний із забезпеченням адміністративного впливу; захищеність від скоєння правопорушень передусім нормами адміністративного права та інших [2, с. 10].

Конкретний зміст поняття «адміністративно-правове забезпечення» великою мірою залежить від цього, яким суб'єктом (суб'єктами) воно здійснюється, і вектор його спрямованості, тобто що є об'єктом чи конкретним предметом адміністративно-правового впливу.

У нашому випадку об'єктом адміністративно-правового забезпечення виступає таке складне та важливе явище суспільного та державного життя, яким є національна безпека.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Під час проведення дослідження використовувались наукові праці українських та зарубіжних

авторів, які висвітлюють питання адміністративно-правового регулювання національної безпеки в Україні, їх сучасний стан і перспективи розвитку, методологічне та теоретичне обґрунтування досліджуваних питань: І. Арістова, В. Бебик, О. Голобуцький, А. Гальчинський, П. Друкер, О. Зоценко, Я. Жаліло, І. Колідушко, Е. Лемберг, А. Колодюк, Е. Тофлер, М. Роуз, С. Чукут, Ф. Фукуяма та ін. І. Панарін, С. Бухарін, А. Манойло, А. Петренко, Д. Фролов, С. Расторгуев, В. Циганов, І. Шаравов та ін.

Важливість адміністративно-правового забезпечення національної безпеки відзначають у своїх працях Oleksandr O Bryhinets, Ivo Svoboda, Anthony H. Cordesman, Oksana R Shevchuk, Yevgen V Kotukh, Valentyna Yu Radich, Buckley, Chris and Steven Lee Meyers.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета наукового дослідження полягає у здійсненні комплексного аналізу адміністративно-правового регулювання у сфері національної безпеки, а також підготовці рекомендацій щодо його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

На офіційному національному рівні в Указі Президента України про Цілі сталого розвитку України до 2030 року одним із першочергових офіційних пріоритетів національної безпеки країни визнано забезпечення гідних умов життя в Україні. У документі наголошується на необхідності забезпечення соціальної та соціально-економічної стабільності в країні [3].

Важливою групою адміністративно – правових джерел забезпечення національної безпеки країни є законодавство. Важливе місце в системі адміністративно-правових актів займають Закони України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII та «Про засади зовнішньої і внутрішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI, у яких зазначено, що економічна безпека України в є складовою національної безпеки України в цілому.

Вказані Закони України: описують зовнішні та внутрішні загрози в сфері національної безпеки України як сукупність умов і факторів, що становлять загрозу життєво важливим економічним інтересам людини, суспільства та держави;

встановлюють порядок виявлення та моніторингу чинників дестабілізації соціально-економічної системи країни, завдання формування критеріїв і параметрів, що визначають характеристики національних інтересів в економічній сфері та відповідають вимогам національної безпеки України;

визначають напрями формування економічної політики, інституційних перетворень та необхідних механізмів усунення або пом'якшення дії факторів, що дестабілізують національну економіку.

Реалізація Законів України № 2469-VIII «Про національну безпеку України» та № 2411-VI «Про засади зовнішньої та внутрішньої політики» здійснюється через систему конкретних заходів, які базуються на якісних та кількісних показниках – демографічні, макроекономічні, екологічні, зовнішньоекономічні, технологічні та ін.

Відповідно до положень Закону України № 2469-VIII «Про національну безпеку України»: безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз. Тому у найбільш загальному вигляді з адміністративно-правовим забезпеченням національної безпеки пов'язані формування та практична реалізація (функціонування) комплексу адміністративно-правових засобів, які створюють умови для належної захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Усе це дозволяє реалізувати, визначені О. Шевчук (*Oleksandr O Bryhinets, Ivo Svoboda, Oksana R Shevchuk, Yevgen V Kotukh, Valentyna Yu Radich (2022)*) такі основні функції системи безпеки, як:

- виявлення та прогнозування внутрішніх та зовнішніх загроз життєво важливим інтересам об'єктів безпеки, здійснення комплексу оперативних та довготривалих заходів щодо їх запобігання та нейтралізації;

- створення та підтримання у готовності сил та засобів забезпечення безпеки;

- управління силами та засобами забезпечення безпеки у повсякденних умовах та за надзвичайних ситуаціях;

- здійснення системи заходів щодо відновлення нормального функціонування об'єктів безпеки у регіонах, які постраждали внаслідок виникнення надзвичайної ситуації [4].

Дослідженню питань правового забезпечення національної безпеки присвячено роботу авторського колективу С. Чорна та І Пілс (*Chopra, S., & Pils, E. (2022)*) *The Hong Kong National Security Law and the Struggle over Rule of Law and Democracy in Hong Kong*. У ній представлений аналіз проблем співвідношення понять «безпека», «національна» та «державна» безпека;

державно-правових механізмів забезпечення безпеки;

процесу вдосконалення законодавства у сфері оборони та безпеки; правових проблем національної безпеки у міжнародній сфері;

правового забезпечення територіальної цілісності та державної єдності;

правового забезпечення та проблем здійснення національної безпеки;

продовольчої безпеки;

правового забезпечення національної безпеки [5, с. 293].

Значний внесок у розробку питань адміністративно-правового забезпечення національної безпеки в Україні зроблено О.Шевчук (*Oksana Shevchuk (2021)*). На думку дослідниці, «врегульована адміністративно-правовими нормами діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення виконання загальнообов'язкових умов та вимог безпеки, пов'язана з безпосереднім втручанням в адміністративно-господарську, організаційно-розпорядчу та іншу діяльність фізичних та юридичних осіб, організаційно не підпорядкованих даним органам, може бути визначена як адміністративно-публічне забезпечення національної безпеки» [6, с. 72].

Дослідженню співвідношення понять «правові засади забезпечення національної безпеки», «правове регулювання національної безпеки» та «правове забезпечення національної безпеки» приділив увагу Х. Вонг (*Howard Wang (2022)*) [7].

Проведений даним автором аналіз співвідношення названих понять показав, що правове забезпечення національної безпеки у широкому сенсі охоплює всю сукупність соціально-правових елементів і весь процес вироблення юридично значущих заходів (засобів, прийомів, способів) та використання їх у практичній діяльності суб'єктів права щодо впливу на предмет юридичного регулювання для досягнення фактичних результатів у практиці захисту та охорони національної безпеки держави.

У вузькому значенні правове забезпечення національної безпеки постає як система законодавчих, інших нормативних актів, регулюючих організацію та діяльність суб'єктів адміністративних правовідносин за умов реалізації приписів захисту та охорони національної безпеки держави. І на цьому розумінні, робить висновок Н.Ф. Ментух, воно багато в чому збігається з поняттям правового регулювання національної безпеки. Тому практично значимим буде саме вузький аспект адміністративно-правового забезпечення національної безпеки, пов'язаний з її адміністративно-правовим регулюванням [8, с. 283].

На думку *Xinhua* (2022), національна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, що досягається застосуванням системи заходів політичного, економічного, організаційного, правового, військового, ідеологічного та іншого характеру, адекватних загрозам життєво важливим інтересам особистості, суспільства та держави, що забезпечує їх стійкий прогресивний розвиток [9].

Національна безпека складається з суспільних відносин, що визначають систему внутрішніх та зовнішніх умов, що запобігають загрози невизначеному колу осіб. Аналіз сфери національної безпеки передбачає визначення та встановлення кола суспільних відносин, що становлять її зміст. До них можна віднести:

- відносини, що створюють умови для безпеки;
- відносини, що складаються у процесі забезпечення безпеки;
- відносини, що безпосередньо забезпечують безпеку [10, с. 60].

Закон України № 2469-VIII «Про національну безпеку України» визначає всю систему

у національної безпеки, яку утворюють органи законодавчої, виконавчої та судової влади, а також державні, громадські та інші організації та об'єднання, громадяни, які беруть участь у забезпеченні різних сфер національної безпеки.

Адміністративно-правове забезпечення національної безпеки це діяльність уповноважених суб'єктів, що здійснюється у рамках єдиної державної політики у сфері забезпечення національної безпеки спрямовану на формування адміністративно-правової основи забезпечення національної безпеки, на закріплення у ній системи адміністративно-правових засобів (адміністративно-правових норм, правовідносин, індивідуальних розпоряджень та ін.), за допомогою яких досягається результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку відповідно до суспільних потреб забезпечення національної безпеки країни, створення та підтримки необхідного рівня захищеності об'єктів безпеки держави.

Метою забезпечення національної безпеки є захист особистих, політичних, соціально-економічних прав людини та громадянина, інтересів суспільства та держави.

У забезпеченні національної безпеки, на думку С.Л. Мейєрс (*Buckley, Chris and Steven Lee Meyers* (2022)) важливу роль відіграють такі фактори:

моральне виховання громадян, їх правова культура, інтернаціоналізм та ін;

ефективна боротьба зі злочинами та адміністративними правопорушеннями, і, насамперед, здатність держави впливати на зовнішні та внутрішні процеси, пов'язані з міжнародними конфліктами та сепаратистськими тенденціями, під час яких порушено інтереси особистості, суспільства та держави [11].

Основним суб'єктом забезпечення національної безпеки, як зазначає Х. Ентоні (*Anthony H.* (2021)) є держава, яка здійснює функції у цій галузі через органи законодавчої, виконавчої та судової влади [12].

Встановлюючи компетенцію кожного з органів влади, держава цим визначає властиві лише їм завдання та функції. При цьому вона дбає про те, щоб були охоплені всі сфери суспільних відносин, щоб при цьому не було непотрібного

паралелізму та дублювання. Але все це, у свою чергу, породжує необхідність покласти на низку органів влади функції контролю, координації та спрямування діяльності всіх суб'єктів до єдиної мети, в даному випадку щодо забезпечення національної безпеки.

Адміністративно-правова основа забезпечення національної безпеки є сукупністю взаємопов'язаних, внутрішньо узгоджених основоположних нормативних правових актів, що містять юридичні принципи та норми, спрямовані на адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення національної безпеки з метою їх упорядкування, охорони та розвитку відповідно до суспільних потребами.

Держава за допомогою правових норм регулює суспільні відносини у сфері забезпечення національної безпеки, які виникають, змінюються та припиняються у зв'язку з впливом на процеси, що відбуваються в житті суспільства, пов'язані із захистом та охороною державних інтересів.

Конкретним результатом адміністративно-правового забезпечення національної безпеки, в якому проявляється своєрідне поєднання правових засобів, форм і методів діяльності органів безпеки та інших суб'єктів забезпечення національної безпеки, що використовуються для забезпечення національної безпеки, є адміністративно-правові режими, що встановлюються в галузі забезпечення національної безпеки [13, с. 187].

Адміністративно-правовий режим, що встановлюється у сфері забезпечення національної безпеки – це нормативно закріплений та організаційно забезпечений порядок регулювання поведінки громадян та діяльності державних та недержавних організацій, їх посадових осіб, спрямований на чітку регламентацію суспільних відносин у конкретній галузі забезпечення національної безпеки, недопущення протиправної діяльності, що допускає можливість заподіяння шкоди національній безпеці, а також передбачає можливість застосування спеціальних режимних заходів, інших спеціальних форм та методів діяльності уповноважених органів, характер яких обумовлений необхідністю адекватної протидії реальним та потенційним загрозам національній безпеці.

Реалізація адміністративно-правових режимів робить значний внесок у забезпечення національної безпеки, оскільки надає регулюючий вплив на суспільні відносини в тій чи іншій галузі забезпечення національної безпеки. Останнє виявляється в тому, що реалізація режимних заходів, по-перше, сприяє отриманню первинної інформації про виникнення загроз безпеці особистості, суспільства і держави, про правопорушення, що готуються, і, по-друге, сприяє недопущенню вчинення правопорушень через встановлення юридичної відповідальності за їх порушення.

Стан національної та громадської безпеки визначається повсякденною діяльністю сил і сучасних ти безпеки, завдяки яким внутрішні та зовнішні загрози знаходяться в допустимих межах і не перевищують порогових значень.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Підсумовуючи, хотілося б зазначити, що забезпечення національної безпеки, безпеки особистості, громадської безпеки та охорона громадського порядку мають здійснюватися в процесі єдиної діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування і насамперед адміністративно-наглядової.

На нашу думку, можна виділити такі особливості адміністративно-правового забезпечення національної безпеки у сучасних умовах:

- багато в чому він детермінований специфікою конституційно-правового розвитку держави на конкретно-історичному етапі;
- адміністративно-правове забезпечення національної безпеки спрямоване на реалізацію однієї з найважливіших функцій сучасної держави – функції забезпечення національної безпеки;
- адміністративно-правове забезпечення національної безпеки носить системний характер, воно найтіснішим чином пов'язане з державним управлінням у всіх сферах державної та суспільної життєдіяльності: економічної, адміністративно-політичної, соціально-культурної, що проявляється у виділенні самостійних видів національної безпеки та наділенні органів безпеки конкретними повноваженнями щодо їх забезпечення;
- роль адміністративно-правового забезпечення національної безпеки посилюється

в умовах нестійкості політичної та економічної систем, нерозвиненості демократичних інститутів, слабкості громадянського суспільства, низької загальної та правової культури державних службовців та більшості населення;

- на адміністративно-правовому забезпеченні національної безпеки позначається посилена централізація управління в галузі націо-

нальної безпеки, процеси децентралізації якої практично не торкнулися;

- провідну роль в адміністративно-правовому забезпеченні національної безпеки відіграють органи національної безпеки, які є складовою системи виконавчої влади держави, наділені як правостановлюючими, так і правореалізуючими адміністративними повноваженнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Антонов В.О. Конституційно-правові засади національної безпеки України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2018. 37 с.
2. Богданович В.Ю., Павловський О.В. Комплексна модель управління інтегрованим потенціалом протидії загрозам воєнного характеру для забезпечення визначеного рівня воєнної безпеки держави. *Розвиток та застосування Повітряних сил, інших видів Збройних сил України, удосконалення їх системи управління*. 2017. С. 6–11.
3. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України 30 вересня 2019 року № 722/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 11.09.2022 р.)
4. Oleksandr O Bryhinets, Ivo Svoboda, Oksana R Shevchuk, Yevgen V Kotukh, Valentyna Yu Radich. Public value management and new public governance as modern approaches to the development of public administration *Revista San Gregorio*. 2022 Т. 1, № 42.
5. Chopra, S., & Pils, E. The Hong Kong National Security Law and the Struggle over Rule of Law and Democracy in Hong Kong. *Federal Law Review*. 2022. № 50 (3). P. 292–313. DOI: <https://doi.org/10.1177/0067205X221107410>
6. Oksana Shevchuk (2021) The concept of administrative and legal support of the state information security of Ukraine in the field of prevention of corruption *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 3. С. 70–75.
7. Howard Wang (2022). 'Security Is a Prerequisite for Development': Consensus-Building toward a New Top Priority in the Chinese Communist Party. *Journal of Contemporary China*. Xinhua (2021c). “中华人民共和国国民经济和社会发展第十四个五年规划和2035年远景目标纲要 (Outline of the Fourteenth Five-Year Plan for National Economic and Social Development of the People's Republic of China and the Vision 2035). March 13. URL: http://www.gov.cn/xinwen/2021-03/13/content_5592681.htm.
8. Шевчук О., Ментух Н.Ф. Реалізація політики державної інформаційної безпеки України в контексті запобігання корупції: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. Випуск 64. С. 282–287. URL: http://visnyk-juris-uzhnu-uz.com/wp-content/uploads/2021/06/NVUzhNU_64.pdf
9. Xinhua (2022). “国家安全部公布部门规章《公民举报危害国家安全行为奖励办法》 (Ministry of State Security announced departmental regulations 'citizens to report acts of endangering national security incentives')”. June 7. URL: http://www.gov.cn/xinwen/2022-06/07/content_5694451.htm. Accessed: June 30, 2022; Global Times. China's top security authority institutionalizes rewarding citizens for reporting activities that endanger national security. 2022. June 8. URL: <https://www.globaltimes.cn/page/202206/1267544.shtml>
10. Шевчук О., Кузь Т.В. Правове забезпечення інформаційної безпеки процесу надання електронних адміністративних послуг. *Актуальні проблеми правознавства*. № 1. 2021. С. 59–65.
11. Buckley, Chris and Steven Lee Meyers. In Turbulent Times, Xi Builds a Security Fortress for China, and Himself. 2022. August 6. URL: <https://www.nytimes.com/2022/08/06/world/asia/xi-jinping-china-security.html>.
12. Anthony H. (2021) Cordesman, Strategy and Military Forces in 2021, Center for Strategic International Studies June 7, 2021, URL: https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fspublic/publication/210607_Cordesman_Chinese_Strategy.pdf?fg7hUZdWUVJgaJzyC4E9Qj1m3w13SfjQ.
13. Aliaksandr Novikau, Rethinking demand security: Between national interests and energy exports, *Energy Research & Social Science*. 2022. Volume 87. 102494. URL: <https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102494> (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214629622000020>).